

WIM JANSEN

Pensoj pri la sufikso *-ec* en la Esperanta leksiko

Abstract (Thoughts about the suffix *-ec* in Esperanto vocabulary). This study addresses the lexical suffix *-ec* [ɛts] in Esperanto (traceable to French *-esse*, Spanish *-eza*, Italian *-ezza*). The approach to word building in Esperanto adopted here is based on content lexemes as word stems, not predestined to a particular syntactic application. It describes derivation as a process which is hosted in the lexicon, affecting semantically categorized stems. The issue of syntactically free versus specialized stems is as old as the language itself, originating in the circumstance that Esperanto's initiator Zamenhof extracted syntactic word forms from his source languages, but turned these into dependent stems in Esperanto. It was not until the 1960s that the Esperanto Academy formalized its views in the debate, but the question as to how to interpret the parts of speech (PoS) continued to be debated in the esperantological press well into the seventies and, in isolated publications, until today. Only recently (2013–2016) these issues were embedded by the author of the present paper in a universal theory of language, Functional Discourse Grammar. In these studies, the suffix *-ec* was found to be particularly problematic in that its observed use by Esperanto speakers or writers is far from systematic. Even authoritative Esperanto grammars are of no great help in supporting the language user, as they contain ambiguities and internal contradictions, and do not offer adequate instructions. In this paper, a new approach is proposed. The ruling which results from this is simple, and its unrestricted application would be entirely congruent with the hypothesized flexible PoS-system of Esperanto. However, the day-to-day usage of *-ec* is neither consistent with traditional prescriptions, nor with the rule which is proposed here. It suffers from a persistent unawareness among the language users of the workings of the PoS, whichever way we look at them, and is driven by disparate mother tongue habits and fossilized conventions, rather than by prescriptions. This is the way a natural language works.

Abstrakt (Przemyślenia na temat sufiksu *-ec* w słownictwie esperanckim). Niniejszy tekst dotyczy sufiksu leksykalnego *-ec* w systemie słowotwórczym w języku esperanto. W poniższej analizie rdzenie esperanckie są uważane za elastyczne, tj. nieprzeznaczone do żadnego konkretnego zastosowania syntaktycznego, a tworzenie wyrazu za pomocą afiksów jest opisane jako proces zachodzący w leksykonie, w którym rolę odgrywają elastyczne składniowo, ale semantycznie sklasyfikowane rdzenie. Pytanie o tzw. przynależność kategoriinalną rdzeni lub jej brak jest tak stare jak sam ten język. Wynika ono z faktu, że Zamenhof, tworząc słownictwo esperanta, wyodrębnił formy składniowe ze swoich języków źródłowych,

ale redefiniował je jako rdzenie składniowo nie bezpośrednio możliwe do użycia. Jeszcze w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku Akademia Esperanta sformalizowała swoje stanowisko w tej debacie, ale dyskusja na temat sposobu interpretacji zasobu rdzeni języka trwała w prasie esperanckiej aż do lat siedemdziesiątych, a w pojedynczych publikacjach aż do dziś. Dopiero niedawno (2013–2016) problem ten został sformułowany przez autora tego tekstu w ramach uniwersalnej teorii języka, tj. w Funkcjonalnej Gramatyce Dyskursu (Functional Discourse Grammar, FDG). W tychże badaniach sufiks *-ec*, ze względu na niesystemowość w swoim praktycznym zastosowaniu, szczególnie opierał się spójnemu opisowi. Nawet autorytatywne gramatyki esperanta niewiele pomagają użytkownikowi języka, ponieważ zawierają dwuznaczności i sprzeczności i nie dają odpowiednich instrukcji. W niniejszej pracy zaproponowano nowe podejście. Reguła, którą tworzy, jest prosta, a jej bezwyjątkowe zastosowanie byłoby w pełni kompatybilne z hipotetyczną elastyczną strukturą części mowy esperanta. Jednakże zaobserwowane zwyczajowe użycie *-ec* nie jest zgodne ani z tradycyjnymi zaleceniami ani z proponowaną regułą. Cierpi ono z powodu ciągłej nieświadomości użytkowników na temat funkcjonowania systemu mowy, niezależnie od preferowanej teorii leksyki, i jest napędzany przez różne nawyki pochodzące z języka ojczystego i utarte konwencje. Tak oto działa język naturalny.

Keywords: Esperanto, *-ec* suffix, derivational morphology, functional discourse grammar

Słowa kluczowe: esperanto, sufiks *-ec*, morfologia derywacyjna, funkcjonalna gramatyka dyskursu

1. Enkonduko

Tiu ĉi eseo estas daŭrigo de studoj pri la morfologio de Esperanto kiuj estas retroveblaj, interalie en Jansen (2013a, 2013b). En ambaŭ mi detale argumentis favore al parolparta sistemo en kiu la vortradikoj estas sintakse flekseblaj. Dank’ al tiu aliro, kiu ne kontraŭdiras la enhavon de la fruaj dokumentoj en kaj pri la lingvo, la posta evoluo al verba-neverba splitiĝo, pli bone konata kiel la senpera verbigo de substantivoj, povis envicigi en unu el la spontanaj procezoj kiuj observeblas en aliaj lingvoj kun origine flekseblaj parolpartoj. Tiu ĉi procezo en Esperanto estintus antaŭdirebla, se antaŭe la lingvoscienco jam disponus pri la koncerna kono. Ene de la neverbaj radikoj restas antaŭvidebla splitiĝo en substantivajn kaj nesubstantivajn, kiu, en la tradicia terminologio, respeguliĝas en la adjektivigo de substantivoj. Tiu ĉi unua ĝisfunda studo pri la sufikso *-ec* tuŝas elementojn de la laste menciita evoluo. La observata ŝoviĝo de fleksebla al ĉiam pli specialiĝinta radikaro iusence montras la naturecon de Esperanto, ĉar ĝi okazas laŭ linioj, kiuj estas observeblaj en aliaj lingvoj tutmonde. La ĉi tie prezentata funkcigramatika priskribo de la parolparta sistemo de Esperanto celas esti pli simpla kaj pli potenca ol la priskribo kiun defendas Akademio de Esperanto.

Elirante el la universala lingvoteorio *Funkcia Diskurs-Gramatiko* aŭ FDG (Hengeveld & Mackenzie 2008) mi aperigis bazajn artikolojn pri la parolparta sistemo en Esperanto en la internaciaj fakrevuoj *Linguistics* kaj *Esperantologio*. *Esperanto Studies (EES)*. Tie kaj aliloke mi amplekse priargumentis la hipotezon pri fleksebla parolparta sistemo kun radikoj, klasifikeblaj laŭ limigita nombro da semantikaj kategorioj. Tiuj ĉi studoj

(Jansen 2013a,b) publikiĝis pli malpli paralele post preparlaboro en la esplorgrupo pri lingvistiko (ACLC) de la Universitato de Amsterdamo. Siatempo Michel Duc Goninaz (1933–2016) senhezite plenumis mian tiaman peton provlegi la malnetan materialon, kiun li atente kaj kritike trastudis, kaj dank’ al lia stimulo mi submetis la materialon al la redakcio de *Linguistics* en la angla, kaj al *EES* en Esperanto. Sen la forta aprobo de la granda vortteoriisto Michel, neniu el la du tekstoj estus aperinta. Tra la jaroj kiuj sekvis, mia teoria klopodado tiutema daŭris. Ĝi provizore finiĝis, denove en *Linguistics*, per priskribo de la Esperanta derivadosistemo (Jansen 2016b), lanĉita unuafoje en internacia ateliero pri funkcia gramatiko en Vieno, en septembro 2013. En ĝi, mi priskribas la vortkonstruadon per afiksoj kiel derivadoprocezon, kiun mi lokas ne en la gramatikon, sed en la leksikon, sur la bazo de radikoj, afiksoj kaj leksikaj funkcioj, nete distingante derivadon de kunmetado, kiun, cetere, mi konsideras ankaŭ leksika procezo. Neniu el la artikoloj, libroĉapitroj kaj kursmaterialoj de la periodo 2013–2016 estus realiĝinta sen tiu decida retmesaĝo de Michel al mi, per kiu li stimulis la unuan paŝon.

En miaj diversaj studoj pri temoj koncernantaj la Esperantan gramatikon aŭ leksikon mi ne sukcesis trovi plene kontentigan respondon al miaj duboj pri la rolo de la sufikso *-ec*. En *Fundamento de Esperanto* aŭ FdE (Zamenhof 1963 [1905]) aperas du telegramstilaj difinoj de *-ec* kiuj turniĝas ĉirkaŭ la vortoj ‘kvalito’ kaj ‘abstrakte’ (tiu ĉi lasta, cetere, nur en la franca versio de FdE), ambaŭ ilustritaj per kelkaj ekzemplaj frazoj. La trakto de *-ec* en *Plena Analiza Gramatiko de Esperanto* aŭ PAG (Kalocsay & Waringhien 1985) suferas la intermikson de semantikaj kaj sintaksaj aspektoj de la gramatiko kiu karakterizas la tutan verkon. Aldone, pro sia komplikeco, ĝiaj klarigoj pri *-ec* (kaj ne nur tiuj) estas malfacile kunigeblaj en ĝeneraligitan teorion. *Plena Manlibro de Esperanta Gramatiko* aŭ PMEG (Wennergren 2005) estas pli klare fasonita, sed sekvas la meandrajn spurojn de PAG. Krome, ĝi riskas cirklecon en sia (malofta) teoria argumentado, uzante esprimojn kiel ‘eca radiko’, ĝuste tie kie la vera karaktero de *-ec* estas esplortemo en si mem. Mi sentis la bezonon iel provi unuigi ĉion sub la tegmenton de FDG, kaj tiel rezultis la nun proponata laboraĵo.

Tiu ĉi estas unu ero el serio da lastatempaj studoj pri la gramatiko kaj leksiko de Esperanto, kies individuaj temoj estas forte interligitaj, kaj tra kiuj la FDG-bazita vortteorio aplikita al Esperanto pli kaj pli maturiĝas. Por eviti ĝenajn ekskursojn ekster la bazan tekston mi kunigis en unu Aldonon ĉiujn elementojn kiujn la leganto povus bezoni por refreŝigi sian konon pri la koncerna teorio de la semantikaj kategorioj kiujn mi distingis en Esperanto.

Sekvas, en la ĉapitroj 2, 3 kaj 4, abunde komentita historia prezento de la priskriboj de la sufikso *-ec* en respektive FdE, PAG kaj PMEG. Ĉapitro 5 ellaboras alternativan teorion kadron por *-ec*.

Per la Aldono mi revenas al Michel Duc Goninaz, kiu starigis la demandon ‘Ĉu la leksiko estas strukturebla?’ konklude de sia eminenta kontribuo ‘Szerdahelyi kaj la «gramatika karaktero de la radikoj»’ (Duc Goninaz 2009). Mia respondo estas jesa, kaj — dank’ al la progresoj atingitaj en la kompreno pri la gramatiko de homaj lingvoj ĝenerale — espereble kun malpli da “rezervoj kaj malfacilaĵoj” (Duc Goninaz 2009: 176), ol prudente skribis Michel.

2. La sufikso *-ec* en *Fundamento de Esperanto*

Difino de *-ec* aperas en FdE dufoje, nome en la glosoj de la Ekzercaro (surbaze de vortoj) kaj en la Universala Vortaro (surbaze de radikoj), ambaŭfoje kun la sama teksto, kun versio pli ampleksa en la franca ol en la aliaj nacilingvaj tradukoj. En la Ekzercaro (Zamenhof 1963 [1905]: 91) ni legas france:

- (1) *-ec* marque la qualité (abstraction): ex. *bona* ‘bon’ – *boneco* ‘bonté’; *viro* ‘homme’ – *vireco* ‘virilité’.

Tiu ĉi priskribo uzas la terminon *qualité* ‘kvalito’ kaj, aldone nur en la franca, *abstraction* ‘abstrakte’ sen klarigo de ilia preciza signifo. Mi proponas uzi anstataŭ *kvalito* la terminon *kvalifiko*, kies dua signifo en PIV (2005: 644) trafe kovras la esencon. Esencan trajton de Kvalifika radiko mi nomas ĝia *nekapablo funkcii aŭtonome*.¹

En la Ekzercaro, Zamenhof (1963 [1905]: 90, 97, 102, 115, 124 [2x], 125 [2x]) donas jenajn ekzemplojn de la uzo de *-ec*, kiujn mi konsideras komune trakteblaj (la kursivigoj ne estas originalaj):

- (2) La pli juna filino, kiu estis ... laŭ sia *boneco* kaj *honesteco*, ...
 (3) ... kiel granda estos la *ĝentileco* de tiu ĉi knabino).
 (4) ... kiel granda estos la *malboneco* de tiu ĉi knabino).
 (5) Mi ridas je lia *naiveco*. [plus du semantike identaj esprimoj ne aparte kalkulitaj]
 (6) La *acideco* de tiu ĉi vinagro ...
 (7) La *alteco* de tiu monto ...
 (8) La *riĉeco* de tiu ĉi homo estas granda, sed lia *malsaĝeco* estas ankoraŭ pli granda.
 (9) Li amas tiun ĉi knabinon pro ŝia *beleco* kaj *boneco*.

En ĉiuj ekzemploj (2)–(9) la radiko sur kiu baziĝas la *ec*-vorto apartenas al la Kvalifika kategorio. En ĉiuj ekzistas forta ligiteco de posedo aŭ aparteno inter la *ec*-vorto kaj iu tuj apude menciita Ento aŭ ties reprezentanto: *filino* kiu estis *bona* kaj *honest*a (2), *knabino* kiu estos *ĝentila* (3) aŭ *malbona* (4), *li* kiu estas *naiva* (5), *vinagro* kiu estas *acida* (6), *monto* kiu estas *alta* (7), *homo* kiu estas *riĉa* kaj *malsaĝa* (8), *knabino* kiu estas *bela* kaj *bona* (9). En ĉiuj okazoj temas pri derivaĵo kies tempnan variemon oni povas facile imagi, escepte de (7), kiu devigas nin adapti geologian temposkalon. Tamen (7) esprimas firme mont-rilatan proprajon, kiu estas videbla, desegnebla kaj mezurebla. La forta ligo de posedo aŭ aparteno inter ĉiu derivaĵo per *-ec* kaj iu akompana Ento sugestas la neaŭtonomon de la unua, kaj sekve ĝian apartenon al la semantika kategorio de la Kvalifiko, t.e. *bon-ec* k.t.p. en (2)–(9) apartenas al la sama kategorio kiel *bon* k.t.p. Alternative imagebla klasifiko de la *ec*-vortoj en (2)–(9) kiel Abstraktaĵoj, al kiu aludas *abstrakte* en (1), fiaskas ĝuste pro tiu sama argumento pro kiu mi supre difinis ilin Kvalifiko: Abstrakta Ento ja refutas ajnan sansan observeblon.

¹ En *blanka domo* la radiko *blank* estas kvalito de *dom*, sed tio ne strikte validas por *proksim* en *proksima domo*. En ĉi-lastata vortgrupo *proksim* kvalifikas *dom* per loka rilato. Ilia komuna karakterizaĵo estas ke nek *bon* nek *proksim* estas funkci-kapablaj aŭtonome.

Leviĝas nun la demando, kial ne uziĝis en la sama sinsekvo kiel supre: *bono* kaj *honesto* en (2), *ĝentilo* en (3), *malbono* en (4), *naivo* en (5), *acido* en (6), *alto* en (7), *riĉo* kaj *malsaĝo* en (8) kaj *belo* kaj *bono* en (9)? Tiun ĉi solvon sugestas la hipotezo pri la libera sintaksa uzeblo de ĉiuj radikoj, sed ankaŭ subtenas ĝin apudaj tekstoj en FdE mem. El Zamenhof (1963 [1905]: 116, 129, 130) mi citu tri ekzemplojn (la kursivigoj ne estas originalaj):

- (10) Mi sopiras je mia perdita *feliĉo* ...
- (11) En somero ni trovas *malvarmeton* en densaj arbaroj.
- (12) Post infekta *malsano* oni ofte ...

La ekzemplo (10) okulfrappe sekvas tuj post la supre citita (5), t.e. *feliĉo* tuj post *naiveco*. Ĉiuj (10)–(12) montras fortan ligan inter la kursivigita propraĵo kaj iu akompana aŭ imagebla Ento: *mi* kiu estis *feliĉa* (10), la medio de la *arbaroj* kiu estas *malvarmeta* (11) kaj *oni* kiu estas *malsana* (12). La tempa variemo kaj la senseblo de ĉiuj el ili substrekas ilian neaŭtonomon kaj apartenon al la kategorio de la Kvalifikoj. Alie ja ne povus esti ĉar la tri substantivoj konsistas el nura Kvalifika radiko plus la finaĵo *o* (kiu en mia modelo ne tuŝas la semantikan apartenon de la radiko). Krome, se ni reprenas (2)–(9), kiel ni povus trovi kontentigan difinon de la rolo de la sufikso *-ec*, se ĝi farus nenion alian ol derivi Kvalifikon el Kvalifiko?² Se tiu *abstrakte* aludas al la substantiva uzo de Kvalifiko kune kun la aldono de la koncernata Ento en Asocia rilato kun ĝi, kiel en la inversigo de *la bona vino* al *bono de la vino*, tiam la uzo mem de la termino *abstrakte* estas misgvida. En la du sekvantaj ekzemploj en Zamenhof (1963 [1905]: 113, 116) ni renkontas alian situacion (la kursivigoj ne estas originalaj):

- (13) ... se la *bonsoneco* aŭ la *klareco* postulas, ...
- (14) ... kiam la *klareco* de la senco tion ĉi malpermesas; ...

En ambaŭ okazoj temas denove pri *ec*-vortoj sur la bazo de la Kvalifika radiko *klar* (la kompleksa radiko aŭ radikalo *bonson* ricevos apartan trakton en ĉapitro 5). En (13) mankas al *klareco* ia ajn teksta apogo, kio helpus la supozon ke ĝi estas ĉi tie Abstraktaĵo. Efektive, *klareco* estas konvene interpretebla kiel mensa konstruaĵo, t.e. postulo formulita kiel abstrakta propraĵo: oni esperas ke la *klareco* helpas la lingvouzanton elekti la plej konvenan formon de kunmetota vorto, kiel klarigas la pli vasta kunteksto. Tio sama validas por *klareco* en (14), kiu devas gvidi la lingvouzanton, laŭ la kunteksto, al elekto aŭ de la akuzativa kazo, aŭ de prepozicia objekto. En (13)–(14) trudas sin la rolo de *-ec* kiel Abstraktaĵo-krea sufikso.

Sur la bazo de (1)–(14) eblas konkludi ke en la Ekzercaro de sia FdE, Zamenhof aplikis la sufikson *-ec* al Kvalifika radiko ĉefe por uzi ĝin Kvalifike kiel sekundaran

² Evidente, se ekz-e *bon* estus difinita kiel adjektiva radiko, funkcikapabla nur en sintakse adjektiva pozicio, la substantivo *bono* entute ne povus ekzisti, kio kontraŭus ne nur mian hipotezon pri la origine kaj ankoraŭ nun plejparte fleksebla parolparta sistemo de Esperanto, sed ankaŭ la vortoteorion, kiun la Akademio de Esperanto defendas, kaj — ne malgrave — ankaŭ la lingvouzon.

substantivon, sed ankaŭ por krei el ĝi Abstraktaĵoj en ties primara substantiva formo (ĉiuokaze ĉiuj *ec*-vortoj aperas kiel substantivoj). La unue menciita apliko lasas malklara la rolon de *-ec*, kaj krome ĝi spertas konkurencon de la senpera substantivigo de radikoj.

Participaj radikaloj estas sintakse interŝanĝeblaj kun Kvalifikaj radikoj (*leganta / klera persono, legata/bela libro* k.t.p.). En la Dua Libro de Zamenhof (1888) ni trovas la derivaĵojn *estanteco* (zamenhof 1989: 174) kaj *estonteco* (zamenhof 1989: 131) (la kursivigoj ne estas originalaj):

(15) Post plezura *estanteco* ... sole tero restas.

(16) ...kiuj tuŝas la lingvon mem, ĝian konstruon, ĝian *estontecon*, ...

Ekster ia tuj kunteksta apogo *estantec* kaj *estontec* estas tute akcepteblaj kiel mensaj konstruaĵoj de *tio kio estas/estos*, do kiel Abstraktaĵoj, sed same kiel (2)–(9), ankaŭ (15)–(16) pli nature interpreteblas kiel Kvalifikoj. Fakte, en *plezura estanteco* (15) temas pri *estantaj plezuroj* kaj en *ĝian estontecon* (16) pri la *estonta lingvo*. Fine, en Zamenhof (1963 [1905]: 125) provizore kompletiĝas la bildo de *-ec* per du ekzemploj de ĝia uzo kombine kun Enta radiko (la kursivigoj ne estas originalaj):

(17) Lia *heroeco* tre plaĉis al mi.

(18) Mi vivas kun li en granda *amikeco*.

La novaĵo, kontraste kun (1)–(16), estas ke en ambaŭ la sufikso *-ec* aplikiĝas al sendependa Ento, Ekzistaĵo. La interpreto de (17) estas malpli certa, ol ĝi povas ŝajni al la leganto. Ĉu la celita *li* estas “homo, dotita je superhomaj ecoj, akceptita inter la dioj post sia morto, k[a]j kultata en difinitaj lokoj”, t.e. *hero/o* 1 en PIV (2005: 436), en pli ĉiutaga lingvaĵo: akceptita heroo, kies statuso³ en (17) tre plaĉis al *mi*? Aŭ ĉu tiu *li* estas “homo distingiĝinta per eksterordinare grandaj faroj, nekutime nobla koro”, t.e. *hero/o* 2 en PIV (2005: 436)? Laŭ la unua interpreto temas pri la abstraktigo de la figuro de heroo, laŭ la dua pri la alskribo de la karakterizaj trajtoj de *heroo* 1 al iu *li*, kiu per tio fariĝas *heroo* 2. En (18), interpreto laŭ la dua tipo ŝajnas konvena: “Mi vivas kun li en rilato kiun karakterizas grandaj afablo, helpemo, fidelo” kiel mi improvize difinas la “sentoj[n] de amiko” en PIV (2005: 81). La interpreto de (18) kaj la dua interpreto de (17) alvokas tekste nemenciitajn, sed diveneblajn kvalifikojn, dum la unua de (17) estas senpera abstraktigo. FdE ne helpas nin per pliaj ekzemploj aŭ klarigoj.

³ En priskriboj de la signifo de *-ec* mi preferas paroli pri *statuso* ol pri *stato*. Por tio devus esti plilarĝigita la nuna PIV-a difino de *statuso*, kiu estas nur jura (PIV 2005: 1080), al pli ĝenerala formala situacio, enkadriĝo aŭ esto sen ia ajn implico koncerne ĝian tempnan aspekton. Tiu ĉi lasta estas propra al *-ad*.

Situaciaj radikoj kun *-ec* ne estas troveblaj en FdE, sed Neves (2011: 75) informas nin pri fruaj aperoj ĉe Zamenhof en la Dua Libro (1888) (la kursivigoj ne estas originalaj):⁴

(19) ...kiel mi estus ree en mia antaŭa *dependeco* de vi.

Kaj, laŭ Neves (2011: 49), en la Aldono al la sama fonto:

(20) Malgraŭ la *disĵeteco* de l' laboro ...

Ambaŭ (*depend-ec* kaj *disĵet-ec*) meritas interpreton kiel Ne-Entoj, t.e. Situaci-priskribantoj. Anstataŭ (19) imageblas la esprimo *kiel mi ree dependus de vi* kun la predikata nukleo *dependus* kiu dependas de la du argumentoj *mi* kaj *vi*. Anstataŭ (20) imageblas *malgraŭ tio ke la laboro disĵetiĝis*, kio devus trudi la parolanton al la uzo de *ĵetiĝ* (en Jansen 2016b mi argumentis favore al la ĉiama disponeblo en la leksiko de transitiva-netransitiva paro de Situaciaj radikoj). Mi opinias ke *malgraŭ la disĵetiĝo de l' laboro* estus pli kongrua kun la naturo de Esperanto ol (20). Ĉiuokaze, tiel en (19) kiel (20), la sufikso *-ec* ludas simile neklarigan rolon kiel en (2)–(9), kaj povus esti ellasita en ambaŭ (kun aldono de *-iĝ* en [20]).

FdE (kun helpo de la Dua Libro) donas neklarigan difinon de la sufikso *-ec* kaj neunuecajn aplikojn de ĝi. Jen ĝi aperas kiel Abstraktaĵo-krea sufikso (post Kvalifikoj kaj Entoj), jen kiel semantike malplena helpilo por substantivigi Kvalifikon aŭ la kreon de Situacio, kies primaraj sintaksaj realigoj estas tamen aliaj (adjektivoj kaj verboj). En aliaj okazoj de Enta radiko ĝi neprigas la alvokon de nemenciitaj proprajoj por krei aŭ Abstraktaĵon aŭ Kvalifikon kun ŝajne primara substantivigo.

3. La sufikso *-ec* en *Plena Analiza Gramatiko de Esperanto*

Kalocsay & Waringhien (1985) difinas en sia *Plena Analiza Gramatiko de Esperanto* (PAG) la parolpartan sistemon de Esperanto sintakse antaŭdeterminita, t.e. la aŭtoroj atribuas al ĉiu radiko la specialiĝon al unu el la tri vortklasoj: verbo, substantivo aŭ adjektivo/adverbo. En diversaj publikigoj ekde Jansen (2013a) mi argumentis kontraŭ tiu priskribmaniero. Ĉar mia priskribo fundamente diferencas de tiu de PAG, multaj miaj ĉi-sekvaj komentoj estas rekondukeblaj al tiu ĝenerala malakordo. Tie ĉi mi prilumos nur kelkajn detalojn kiuj koncernas aparte la sufikson *-ec* (laŭbezone evitante la terminologion de PAG).

⁴ En la komenca periodo okazis malofte ke *-ec* aplikigiĝis al Situacia radiko. En Neves (2011: 26) la laŭkategoria distribuo estas la jena: *-ec* kroĉita al 46 malsamaj Kvalifikaj radikoj/radikaloj, al 14 malsamaj Entaj radikoj/radikaloj, al 5 malsamaj Situaciaj radikoj/radikaloj.

Kalocsay & Waringhien (1985: 444–447) traktas la sufikson *-ec*, kies signifon ili nomas *kvalito*. En tri sinsekvaj sekcioj la aŭtoroj preparolas la aplikon de *-ec* al Kvalifikaj, Entaj kaj Sitaciaj radikoj. Pri derivaĵo el Kvalifika radiko la aŭtoroj asertas (kun originala kursivigo) ke

(21) La abstrakto esprimita de la radiko al kiu aplikiĝas *-ec* estas rigardenda kiel *kvalito*.

Ili donas kiel ekzemplojn i.a. *boneco*, *utileco* kaj *neceseco*. Ĉi-supra difino ne kontentigas. Okaze de la analizoj de la ekzemploj (2)–(9) ni jam vidis ke laŭ (21) tiuj derivaĵoj enhavus malplenan sufikson *-ec*; ĝian superfluan demonstras la senpera substantivigo de la radikoj en (10)–(12). La aŭtoroj skribas sub sia Rimarko I (kun originalaj kursivigoj):

(22) Inter abstraktaĵo kaj kvalito ne ekzistas esenca diferenco, sed la lingvuzo [...] tamen distingas inter kvalito rigardata en si mem kiel abstraktaĵo (*belo*, *fiero*) kaj kvalito apartenanta al persono aŭ objekto (*ŝia beleco*, *lia fiereco*). Estas eble, ke iam forviŝiĝos tiu ĉi distingo kaj *-eco* uziĝos nur post neadjektivaj radikoj.

Mi dirus unue ke eble foje ne estas facile diferencigi inter ili, sed ke ja ekzistas fundamenta diferenco inter Abstraktaĵo, kiu estas aŭtonome, senapoge uzebla, kaj Kvalifiko, kiu bezonas apogon. Ni vidis tion detale en la preparolo de (2)–(9) kontraste kun (13)–(14). La Rimarko kondukas al totala inversigo de la rezultoj, prezentataj en PAG, kompare kun miaj konkludoj surbaze de FdE. Por mi, la supre cititaj *belo* kaj *fiero* estas nenio alia ol substantive uzataj Kvalifikoj, kiel subtenas (10)–(12), kontraste kun la rezonado en PAG, laŭ kiu *belo* k.t.p. estas Abstraktaĵo kaj *beleco* k.t.p. Kvalifiko. Se PAG pravus, la transiro de *bela* al *belo* por signifi Abstraktaĵon estus efektivigita per nulosufikso. Tia senmateria sufikso estus novaĵo en la gramatiko de Esperanto kaj ne facile defendebla. Tiel same malaprobinda estas la spekulativa daŭrigo en la sama Rimarko I pri la forviŝiĝo de la diferencigo inter *belo* kaj *beleco* k.s.

La dua sekcio en PAG traktas la aplikon de *-ec* al Entaj radikoj (la koncerna ekzemplo estas *homeco*). Escepte de la terminaro uzata, tiu ĉi parto estas malpli kontroversa, kaj efektive servis kiel unu el la modeloj por mia difino de *-ec*₂ en Jansen (2016b).⁵ Ĝi estas resumita en la diskuto post (17)–(18) kaj ne necesigas kompletan ripeton ĉi tie. Ĉi-loke ni faru paŝon antaŭen, kaj tiucele reaperas en (23) la leksika funkcio kiu estis asignita en Jansen (2016b) al *-ec*₂ aplikita al Ento:⁶

(23) Per la sufikso *-ec*₂ oni kreas abstraktan Enton kiu esprimas la tuton de la karakterizaj trajtoj aŭ kvalifikoj kiuj apartenas al la elira (Enta) radiko.

⁵ En la citita verko mi diferencigas inter *-ec*₁ aplikita al Ne-Entaj radikoj, kaj *-ec*₂ aplikita al Entaj.

⁶ La koncepto de la leksika funkcio estis ellaborita en ĉapitro 3 de la citita verko.

Kie kaj kiel trovi tiujn trajtojn? En la citita verko mi preferis provizore rezigni pri kompleta priskribo de *-ec*.

En sia Rimarko III (Kalocsay & Waringhien 1985: 445) la aŭtoroj skribas pri derivaĵoj per *-ec* de Entoj, esprimantaj parencon, profesiulon aŭ okupitecon (kun originalaj kursivigoj):

- (24) Ĉi tiuj formoj [WJ: *patreco, profesoreco*] do estas analogaj al la simplaj adjektivo-substantivoj [WJ: rekte substantivigitaj Kvalifikaj radikoj] (*bono, belo, malsano, proksimo* k.t.p.) [...] Kiel ni jam supre diris, inter *abstrakto* kaj *abstrakto kiel ies kvalito* ne necesas fari distingon.

Tiu analogeco estas nepre erara. *Patr-ec* havas ne sekundaran, sed primaran substantivan realigon en la sintakso kaj estas facile rekondukebla al Abstraktaĵo, kiun ajn signifon ĝi havu laŭ la diskuto tuj post (18).

En sia tria sekcio, Kalocsay & Waringhien (1985: 446) traktas la aplikon de *-ec* al Situaciaj radikoj, kiun oni renkontas neofte, sendube ĉar la celita signifo riskas resti neklara pro la aspekta kaj voĉa subdetermino de la derivita radikalo. Prave PAG atentigas pri tio ke plej ofte oni preferas pli precizajn formojn. Unu el tiuj estas la pluderivaĵoj de participa radikalo, kiu finiĝas per *-ant, -at* k.t.p., inter kiuj PAG mencias nur la pasivajn. Formojn kiel *fiksitec(o)* kaj *edukitec(o)* ĝi difinas kiel Kvalifikojn, asimilante ilin al la modelo reprezentata de (2)–(9). Kvankam PAG rimarkigas ĉi-loke ke la aktivaj participaj radikaloj en sia substantiva realigo signifas personojn (ekz-e *parolanto*), mankas komento pri la kompreno de iliaj pluderivaĵoj per *-ec* (ekz-e *parolanteco*): ĉu laŭ unu el la interpretoj de la Ekzistaĵo *heroec* (15), ĉu laŭ unu el la interpretoj de (2)–(9) kaj (13)–(14) pro tio ke, malgraŭ ĉio, *parolant* uziĝas adjektive kun Kvalifika signifo (ekz-e en *parolanta maŝino* en kiu *parolanta* estas interŝanĝebla kun *brua, moderna, nova* k.t.p.)?

PAG ne sukcesas ellabori konvinkan teorion kadron por la signifo kaj uzado de la sufikso *-ec*. En sia priskribo de la apliko al Kvalifikaj radikoj ĝi riskas kontraŭdiri FdE. En la apliko al Entaj radikoj ĝi ne solvas la problemon de la eventuala dusenceco. En la apliko al Situaciaj radikoj ĝi restas senkonkluda.

4. La sufikso *-ec* en *Plena Manlibro de Esperanta Gramatiko*

Necesas ke unue ni revenu momenton al Kalocsay & Waringhien (1985: 444), kie la aŭtoroj egaligas la memstarigitan *eco* al *kvalito*. *Eco* estas la substantivo kreita el la pseŭdoradiko *ec*, t.e. la leksikecigita formo de la sufikso *-ec*. Ĝi povas esti konsiderata la komuna denominatoro de ĉiuj eblaj derivaĵoj surbaze de Kvalifika radikoj (*bon, bel, klar* k.t.p.) kiu, senigita je ajna specifiĝo, funkcias kvazaŭ hiperonimo aŭ ĝeneraligita kvalito. Tamen *-ec* povus havi la kapablon produkti ne nur Kvalifikojn, sed ankaŭ

Abstraktaĵojn, kaj tial *eco* estus samrajte nomebla ‘ĝeneraligita Abstraktaĵo’. Ĝuste en esploro pri la esenco de tiu *-ec* ne konvenas uzi la substantivon *eco* kaj la adjektivon *eca* kiel sinonimojn de *kvalito* kaj *kvalita*. PAG sufiĉe sukcese gardas sin de tiu risko, sed, sur kampo kie la terminologio ne klaras en Esperanto, PMEG malfaciligas la esploran taskon per sia sistema uzado de *eco* kaj *eca*.

Wennergren (2005: 548–550) traktas la sufikson *-ec*. En la subĉapitro ‘Ecaj [Kvalifikaj] radikoj’ PMEG donas la saman interpreton de *eco*-substantivoj kiel PAG, t.e. *bono* estas difinita kiel “abstrakta ideo” (kiun mi ne sukcesas interpreti alie ol per Abstraktaĵo laŭ mia difino en la Aldono), kaj *boneco* kiel (ies) “kvalito” (laŭ mia terminologio: Kvalifiko). En la subĉapitro ‘Klariga *-ec*’ la aŭtoro komparas *-ec* kiel specifan difinilon de kvalito, kun *-ad* kiel specifa difinilo de ago kaj *-aĵ* kiel specifa difinilo de konkretaĵo. El la “abstrakta ideo” *belo* Wennergren emfaze derivas kvaliton per *-ec* kaj konkretaĵon per *-aĵ*, kvazaŭ *bel* estus iaspeca resuma koncepto sen propra semantika karaktero. Mi ne vidas ian ajn meriton en tiu priskribo. PMEG ne dediĉas apartan atenton al la kombino de *-ec* kun Situaĉia radiko.

En la subĉapitro ‘Mezuroj’ la aŭtoro enkondukas diferencigon inter mezurindika vorto (“du ulnoj estu ĝia *alto*”) kaj t.n. neŭtrala ideo (“ĝi estis bone videbla pro sia *alteco*”). La neceso, pro tiu diferencigo distingi *o*-formon disde *eco*-formo (la kursivigoj ne estas originalaj), estas neniel montrita. Kiam ni rigardas la duan ekzemplon en la koncerna paragrafo “Ĝi estis bone videbla pro sia alteco”, tuj leviĝas la demando, kial *alteco* anstataŭ *alto* en tiu ĉi klara kazo de konkrete videbla propraĵo de iu ĝi. Kaj se ni aldonus la mezuron de *cent metroj*, ĉu pro tio ni tuj ŝaltu al *ĝi estis bone videbla pro sia centmetra alto*? Mi plu favoras *alto*, sed ne pro tiu mezurindiko: *alto* simple restas la konkrete videbla propraĵo de tiu sama ĝi, nur kvante plispecifigita en unu el la esprimoj. Tio ke ni uzas *alta* por esprimi la mezuron ankaŭ de *malaltaĵoj* estas tute alia afero.

La subĉapitro ‘Alispecaj radikoj’ resumas la uzon de *-ec* post Entaj kaj du Situaĉiaj radikoj (mi ne traktas ĉi-loke la numeralojn) kaj sekvas ĉi-teme la priskribojn en PAG. PMEG ne dediĉas apartan atenton al la derivado per *-ec* el participa radikalo. Unu ekzemplo ŝajnigas derivi *ec*-vorton el vortgrupo (*grandanimeco* < *kun granda animo*), sed tiu temo meritas tute apartan trakton en ĉapitro 5.

Multloke PMEG ripetas PAG kaj ne prezentas pli solide fundamentitan teorion pri *-ec*. En sia trakto de t.n. klariga *-ec* kaj en la forma diferencigo inter Kvalifiko kun mezurindiko (*-o*) kaj sen ĝi (*-eco*) ĝi igas la priskribon de la uzo de *-ec* eĉ malpli facile sekvebla.

5. Nova teoria kadro por la difino kaj uzo de la sufikso *-ec*

La enkondukaj studoj pri la parolpartoj en Esperanto en *Linguistics* kaj *EES* (2013) evidente ne enfokusigis la sistemon de derivado. La sekva studo pri la sistemo de derivado en Esperanto (2016) ne povis ne atenti pli detale, inter la multopaj vortkonstruaj afiksoj, ankaŭ la sufikson *-ec*. Fakte, (23) estas la retraduko de la leksika funkcio kiun mi difinis por *-ec*, sed... temis nur pri la uzo de *-ec* kombine kun Enta radiko, kiun mi nomis *ec*₂,

distingante ĝin de *-ec*₁ aplike al Kvalifika radiko. En longa komento en *Linguistics* mi konsciigis la leganton pri la dilemo kaj pri la decido, provizore rezigni pri *-ec*₁ kaj ne aperigi ĝin en la konkluda tabelo de la koncerna verko (Jansen 2016: 1121).

Kiam ni rigardas la sufiksojn en la Esperanta leksiko, ni povas konstati en multaj el ili pluroblan funkcion, depende de la radiko al kiu ili aplikigas, sed se sufikso kreas radikalon kun semantika kategorio alia ol tiu de la priagata radiko, la funkcio estas la sama por ĉiuj aplikoj.⁷ En la kazo de *-ec* tio implicas funkcion aŭ Kvalifiko-krean aŭ Abstraktaĵo-krean. La unua opcio ne vere taŭgas, ĉu kombine kun Kvalifika radiko, ĉu kun Enta radiko, ĉar la FdE-tradukoj de *ec*-vortoj donas senesceptan prioritaton ne al adjektivoj, kiujn Kvalifiko prioritatigus, sed al substantivoj. Krome, en kombino kun Kvalifika radiko mi juĝas la rolon de Kvalifiko-krea *-ec* superflua, t.e. sen aldona valoro (*belo* sufiĉas kiel substantiva realigo de la Kvalifiko *bel*), malgraŭ la ekzisto de la ekzemploj (2)–(9) en FdE, kies konvinkan forton tamen subfosas (10)–(12). La dua opcio, tiu de Abstraktaĵo-krea sufikso, estas kongrua kun FdE laŭ la kriterio de la primara substantiveco de *ec*-derivaĵo. La ekzemploj (13)–(14) kaj (17)–(18) en FdE subtenas tiun ĉi elekton, malgraŭ tio ke ne ĉiuj demandoj koncerne la kombineblon kun participaj kaj Entaj radikoj estas responditaj. Rezultas la sekvanta Tabelo 1:

Tabelo 1. La derivado per *-ec*

Radiko	Derivaĵo (radikalo)	Primara vorto
Kvalifika <i>bon</i>	Abstraktaĵo <i>bon-ec</i>	<i>Boneco</i>
Situacia <i>depend</i>	Abstraktaĵo <i>depend-ec</i>	<i>Dependeco</i>
Enta <i>hero</i>	Abstraktaĵo <i>hero-ec</i>	<i>Heroeco</i>

Tabelo 1 reprezentas ekonomian elekton kiun la lingvouzo ne kontraŭdiras, sed tamen muldas laŭ la reguloj de siaj propraj konvencioj.

La tria radiko en la maldekstra kolumno, *hero*, rekondukas nin al la komento sub (17)–(18) en ĉapitro 2. Laŭ la unua interpreto de (17) povas temi pri la abstraktigo de la figuro de akceptita heroo, laŭ la dua pri la alskribo de la karakterizaj trajtoj de heroo al iu neheroo. PAG, kaj mi mem en (23), favoris formulon kiu fakte kovras nur la duan interpreton de (17), tiun de la ‘karakterizaj trajtoj’. Mi nun ripetas: kie tiuj kaŝiĝas? Kiam oni rigardas ĉiujn leksikajn funkciojn kiujn mi difinis por la afiksaro en Esperanto (Jansen 2016b: 1113–1114, 1117–1119), oni rimarkos la eksplicon de tiuj funkcioj escepte de la difino de *-ec*₂. Ekzemple, tuj super ĝi troviĝas *-ebl*, kies funkcio estas priskribita en mia traduko en (25):

⁷ Bedaŭrinde, la rolo de *-ad* kiel Okazaĵo-krea sufikso, diference de tiu kiu esprimas oftecon aŭ daŭron en Sitaciaj radikoj, bone klariĝas en la teksto de Jansen (2016: 1116), sed ne reflektiĝas en ĝia Tabelo 3 sur paĝo 1117.

- (25) *-Ebl* derivas radikalon kiu esprimas *la fareblon aŭ efektivegblon* de tio kion esprimas *la radiko* al kiu ĝi aliĝas.

La derivoprocezo estas do priskribita kiel la priago de eksplica funkcio sur donitan radikon (triopo kursivigita en [25]). Komparu tion kun (23) kiun mi klarige ripetas ĉi-sube:

- (23) Per la sufikso *-ec₂*, oni kreas abstraktan Enton kiu esprimas *la tuton de la karakterizaj trajtoj aŭ kvalifikoj kiuj apartenas al la elira radiko*.

La priago, kursive ripetita en (23), malhavas rektan instrukcion tian kian oni trovas en (25), sed direktas la parolanton unue al la elira radiko (Ento) por havi bazon sur kiu apliki la funkcion, sekve devigas onin readresi tiun Enton por kolekti ĝiajn karakterizajn trajtojn, kaj fine kombini el la du trovaĵoj la bezonatan abstraktan Enton. Tiu ĉi proceduro ne estas eleganta, sed ĝi donas la sole eblan klarigon de la dua interpreto de *heroeco* en (17), se tiun interpreton ni volas pravigi. Se ne, tio kio restus, estus la rekta abstraktigo de *hero/o* 1, per leksika funkcio kiu kreas la abstraktan statuson de la Enta radiko al kiu ĝi aliĝas. Ĉu (17) eble celas tion? La nerekteco de la proceduro skizita en (23) signifas ke ‘la tuto de la karakterizaj trajtoj aŭ kvalifikoj kiuj apartenas al la elira radiko’ ne havas sian propran adreson en la mensa leksiko. Se, nur klarigocele, mi difinas la sumon de *kuraĝ+eltenem+sinoferem+nobl* kiel la tuton de la karakterizaj trajtoj aŭ kvalifikoj de la Ento *hero*, tiam klariĝas ke, se ni volus kungrupigi tiun kvaropon sub unu adreson, tiu kungrupigo estus Kvalifiko, kaj ĝia primara vortigo estus adjektivo. La Kvalifikeco de la kvaropo ankaŭ signifas ke, eltirante ĝin el tiu komuna adreso, ni povus formi ne nur ĝian primaran kvalifikan adjektivon, sed ankaŭ ĝian rektan substantivigon (*kuraĝ+eltenem+sinoferem+nobl*)o, kaj tiel diferencigi ĝin de la Abstraktaĵo (*kuraĝ+ eltenem+sinoferem+nobl*)eco, komparu *belo* kun *beleco*. Manke de la kvaropo sub unu adreso tiu diferencigo ne eblas, kaj *heroec*, en kiu mankas ajna Kvalifik-aluda materialo, necese difinas Abstraktaĵon, krom se ni volus trudi al la sufikso *-ec* dusencecon.

Oni povas rigardi la situacion ankaŭ el alia perspektivo. En la derivadosistemo de Esperanto ekzistas tri specifaj sufiksoj por krei Enton el Kvalifiko: per *-ad* Okazaĵon, per *-aj* Ekzistaĵon kaj, laŭ mia rezonado, per *-ec* Abstraktaĵon (ekzemple *rapid* > *rapidado*, *rapidaĵo*, *rapideco*), sed mankas sufikso por la kontraŭa direkto. Mankas sufikso por derivi el Enta radiko Kvalifikan radikalon kiu esprimu la karakterizajn trajtojn de la elira radiko. Oni povas bedaŭri tion ĉar tia sufikso estus tre utila. Okaze de la diskuto pri *heroeco* ni ja vidis ke oni povas esti heroo kaj ĝui la statuson de *heroeco*, aŭ manifesti en sia agado la karakterizajn trajtojn de heroo sen esti heroo.

La mankanta Kvalifiko-krea sufikso rememorigas nin pri pli ol jarcenton aĝa detalo en la Esperanta gramatiko, nome la licenco uzi la adjektivon *teatra* kun la signifo ‘konvena al aktoro, antaŭkalkulita por fari efekton’ (*teatra* 3 en PIV 2005: 1138) laŭ la 15-a regulo en la Gramatiko de FdE (Zamenhof 1963 [1905]: 61). Kiu akceptas ke la radikoj de Esperanto sekvas semantikan klasifikon laŭ la sistemo ellaborita en la Aldono, tiu ankaŭ akceptas ke la apliko de la Enta radiko *teatr* en adjektiva pozicio en

la sintakso, *teatra*, signifas nenion pli ol *teatr* en Asocia, aŭ foje Referenca, rilato kun alia Ento, kaj neniel povus havi la signifon de *teatra* 3, por kiu ja mankas ajna spuro en la semantiko de la elira radiko.⁸ FDG sentigas la bezonon de iu specifa derivilo kiu kovru la karakterizajn trajtojn de *teatro* por adjektiva uzo. Mi nomu ĝin X (skribe kaj prononce *iks*). Per ĝi ni povus distingi inter *ies heroo konduto* ‘iu estas heroo kaj kondutas laŭe’ kaj *ies *heroiksa konduto* ‘iu ne estas necese heroo, sed kondutas kiel heroo’.⁹ Kaj tiam ni povus rezervi la Abstraktaĵon *heroeco* al herooj, kaj uzi la Kvalifikon **heroikso* kaj la Abstraktaĵon **heroikseco* por neherooj. Estas interese ke en sia Rimarko VIII (Kalocsay & Waringhien 1985: 447) la aŭtoroj de PAG ekdiskutas la eventualan adjektivigan karakteron de *-ec*, anstataŭ klasi ĝin inter la substantivigaj. Pretervidante la miaopinie eraran terminologion, mi kredas ke ili flaris ion eble ne kompletan en sia trakto de *-ec*. Estas ja fakto ke anstataŭ la ĉi-supra hipoteza **heroiksa konduto* oni facile trovas en la literaturo la alternativon *heroeca konduto*. Tian uzon la aŭtoroj mencias sur la sama paĝo, tamen ili ne tiras el tio la konkludon ke ni povus bezoni ankaŭ la pluderivitan Abstraktaĵon **heroececo*, kiu efektive aspektas iom monstre. La uziĝo de adjektivoj kiel *pozieca*, *drameca* k.s. montras la utilon de Kvalifiko-krea sufikso, kiu tamen mankas al ni, kaj pro tio ni devas elturniĝi aliamaniere.

Sub (13) ni renkontis la kompleksan radikon *bonson*, kaj en la fino de ĉapitro 4 estas citita la ekzemplo *grandanimeco* el PMEG. Ĉi tie mi volas mallonge reveni al tiaj strukturoj, sen ajna intenco de detalado, ĉar pri kunmetaĵoj ne temas en tiu ĉi eseo. Kunmetaĵoj kiel la adjektive realigitaj *bonsona* kaj *grandanima* abunde aperas en Esperanto. El la strikta vidpunkto de la Esperanta vortformado, t.e. sen konsideri la eventualan paŭseblon el iuj fontlingvoj de Esperanto, tio povus mirigi nin.¹⁰ Unue, la kunigo de Kvalifika kun Enta radiko ‘normale’ kondukas en la sintakso al la apudmeto de adjektivo al substantiva kapo, t.e. al la kreo de vortgrupo: *granda animo*. Due, se el la du elementoj kreiĝas ne vortgrupo, sed kunmetaĵo, la dekstre lokita kapo en *grandanim*, kiu estas la Ento *anim*, devus determini la semantikan apartenon de la radikalo, kiu fariĝus same Ento, kaj la sin-

⁸ Oni povus provi ĉirkaŭiri la problemon, dirante ke, kiam oni celas interpreton de ekz-e Loka kvalifiko *teatra* en *teatra scenejo*, validas la adjektiva formo de la laŭlitera senco de *teatr*, kaj kiam oni volas esprimi ‘efekto-krea’ en *teatra gestado*, tiam *teatra* estas komprenenda kiel la adjektivo de figursenca *teatr*. Sed ne aperas en PIV figursenca Ekzistaĵo *teatr* el kiu adjektivigi figursencan *teatra*. En aliaj kazoj, jes: vidu ekzemple *dram* kaj *komed*. Pli grava estas, laŭ mia impreso, la risko de miskomprenoj inter du forme identaj variantoj laŭlitera kaj figursenca, kiu estas pli granda en la okazo de figursenca polisemio ol ĉe polisemiaj variantoj laŭ sia fizika simileco.

⁹ Mia hipoteza **-iks* funkcias kiel nura instrumento por klarigi la teorion. Ĝi ne havas la saman signifon kiel la neoficiala sufikso *-esk*, kaj eĉ malpli devas esti interpretata kiel proponata neologismo.

¹⁰ La leganto permesu ke dum momento mi ludu la naivulon. Klare temas pri paŭsaĵo de la latina *genetivus qualitatis*, kiu kutime konsistas el substantiva vortgrupo kun substantiva kapo kaj adjektiva kvalifikanto, kune funkciantaj kiel kompleksa kvalifikanto de iu alia substantivo, en Esperanto dank’ al interliga prepozicio: *persono kun granda animo*. Sed la paŭsema (eŭropema) aŭtoro de *grandanima* aŭ similaj konstruaĵoj en Esperanto neglektis la fundamentan diferencon inter radikoj kaj vortoj, kiun Zamenhof kreis en sia lingvo. Ĉu eble Zamenhof mem? Pardoneble, ĉar li ne nur *kreis* la lingvon, sed ankaŭ *uzis* ĝin.

taksan kategorion de la primara vorto, kiu estus substantivo: *grandanimo*. Maksimume, kompare kun la vortgrupo, la kunmetaĵo povus signi ian specialan aŭ pli intiman rilaton inter la concernataj elementoj, iel simile al la diferenco inter *granda duko* kaj *grand-duko*, *libera tempo* kaj *libertempo*, *leteron skribi* kaj *letterskribi*.¹¹ Tamen, kontraste kun la komuna *grandanima*, la substantivo *grandanimo* verŝajne apenaŭ troveblas (kvankam necesus kontroli tion per korpusa traserĉo), sed ĝia nura netroveblo ne signifas ke ĝi estus laŭprincipe nekreebla. Eblas konstati nur ke la lingvokomunumo ne trovis aplikon por ĝi, sed, denove el la strikta vidpunkto de la aŭtonoma Esperanta vortfarado, *grandanim* estas ekzistiva Enta radikalo (Ekzistaĵo). Sufiĉas asigni al ĝi kredindan signifon, kiu povus esti ‘escepte nobla kaj altruisma animo’.

La atestata signifo ‘montranta la karakterizajn trajtojn de granda animo’ en *grandanima* estas rekte komparebla kun la jam diskutita signifo en *teatra* 3, t.e. ĝi larĝe preteras la atendatan aplikon de la Asocia aŭ Referenca funkcio, baziĝas sur materie neekzistanta semantika materialo kaj sentigas la mankon de speciala derivilo. Se ni restas ĉe la provizora difino de *grandanim* kiel ‘escepte nobla kaj altruisma animo’, tiam *grandanimo* estus ĝia primara, substantiva vortigo, *grandanimeco* ĝia statuso kiel Abstraktaĵo, kaj **grandanimiska* devus esti konsiderata la adjektivigo, derivita el la kompleksa Ento per la hipoteza sufikso **-iks* ‘montranta la karakterizajn trajtojn’. Kiel ni vidis en *heroeca*, *drameca* kaj *poezieca*, en tiaj okazoj parolantoj ofte sentas la bezonon de mankanta sufikso kaj inklinas uzi tiucele *-ec*: *grandanimeca*. Sed la observebla lingvouzo ne evoluigis ian apartan derivilon laŭ la skizita modelo, kaj iris sian vojon, paŭsante aliajn modelojn el lingvoj kiuj forte nutris Esperanton de la komenco, en tiu ĉi kazo eble la latino (kun ties kunfandita *duvorta magnanimus*) kaj la germana (kun ties preteratentita sufikso *-ig*, ekz-e en la traduko *groß-herz-ig* de *grand-anim-a*). Tiel estiĝis sistemo de derivado de Kvalifiko-Ento-radikoj, kiu estas neunueca, dependa de la konkreta signifo de la radikoj kaj, do, principe neantaŭdirebla, kaj, manke de *-ec*, uzanta la sintaksan finaĵon *-a* en kvazaŭsemantika rolo.

Atinginte la finon de la hodiaŭa analizo, mi proponas konfirmi Tabelon 1 kiel elirpunkton kaj vortumi en (24a) la ĝeneralan regulon pri *-ec* kiun la Tabelo reprezentas. En (24b–24g) mi aldonas kelkajn komentojn:

- (24) **a.** Per la sufikso *-ec* oni kreas el Kvalifika, Situacia aŭ Enta radiko radikalon kiu apartenas al la kategorio de la Abstraktaj Entoj (Abstraktaĵoj). La primara rezulto de tiu derivaĵo estas substantivo. Ekzemploj: *bel* > *bel-ec* > *beleco*, *depend* > *depend-ec* > *dependeco*, *hero* > *hero-ec* > *heroeco*.
- b.** La formo *belo* reprezentas substantive uzatan Kvalifikon (de io, iu), sed en la praktiko *beleco* konkurencas kun ĝi.
- c.** Pro la subdetermino de Situaciaj radikoj laŭ la aspekta kriterio kaj pro la sentata bezono esprimi la voĉon, ili ne estas bonaj kandidatoj por senpera derivado per *-ec*. Pli kutimaj estas derivaĵoj surbaze de iu konvena partecipa formo, ekz-e *viv-ant-ec* > *vivanteco* anst. *viv-ec* > *viveco*, *eduk-it-ec* > *edukiteco* anst. *eduk-ec* > *edukeco* k.s.
- d.** Malgraŭ tio ke *viv-ant*, *eduk-it* k.t.p. devus esti Kvalifikoj, kun *vivanta* kaj *edukita* en atendebla adjektiva rolo, PAG kaj PMEG eliras de la concerna Lingva Respondo

¹¹ La paralelaĵoj ne estas perfektaj, sed espereble klarigaj.

de Zamenhof, laŭ kiu ilia substantivigo estas interpretata nek Kvalifika, nek Abstrakta, sed esprimo de persono (Ekzistaĵo de la homa specio).¹² Laŭ PAG la pluderivaĵoj per *-ec* el pasivaj participoj povas produkti “ecoj[n]”, t.e. la statuson de la participa radikalo.

e. Enta radiko kiel *hero* kun aldonita *-ec*, donas radikalon *hero-ec* kiu esprimas aŭ la rektan abstraktigon de la elira radiko, aŭ la tuton de la karakterizaj trajtoj aŭ kvalifikoj kiuj apartenas al la elira radiko. Ne eblas forme distingi la unuan *heroeco* de la dua.

f. En la adjektivaj kunmetoj de Kvalifiko+Ento kiel *grandanima* estas bone doni preferon al la uzo de derivaĵo per *-ec* (*grandanimeca*). Tiu ĉi lasta formo estas pli peza, sed pli kongrua kun la naturo de la leksika morfologio de Esperanto kaj evitus la uzon de gramatika finaĵo en vortkonstrua rolo.

g. Pro la atendebla bezono, interpreti *heroeco*, *vivanteco*, *edukiteco* kaj *grandanimeco* ankaŭ kiel Kvalifikojn kaj la neellaseblo de *-ec* — kaj la manko de alternativaj rimejoj en la leksiko —, oni praktike uzas ilin tiaj, kaj kreskas la premo, konsideri *beleco* sinonimo de *belo*.

Videble, la idealo kaj modelo de reguleco de Tabelo 1 disfragmentiĝis en tutan serion da komentoj, avertoj, esceptoj kaj tendencoj. Tiel okazas en vivanta lingvo: la parolantaro serĉas kaj trovas respondon al ĉiuj renkontataj dilemoj, kaj indiferentas pri idealoj.

Aldono: Semantikaj kategorioj en Esperanto

La semantiko konsiderata ĉi tie estas la leksika semantiko, la studo pri la signifo de simplaj kaj kompleksaj (derivitaj kaj kunmetitaj) vortoj. Ili ĉiuj havas en Esperanto radikon (aŭ radikalon, kiu estas kompleksa radiko) kiel sian bazan unuon. La sekvantaj ekzemploj de la atribuiĝo de semantikaj kategorioj respegulas la proprajojn de radikoj kaj ilian uzon en simplaj kaj kompleksaj vortoj.

En tiu ĉi Aldono estas kungrupigitaj certaj el la semantikaj kategorioj antaŭe difinitaj en Jansen (2013a,b) por esti uzataj pli konvene en la diskuto pri la vortkonstrua sufikso *-ec*.¹³ Inter la semantikaj kategorioj kies validecon por Esperanto mi siatempe proponis kaj testis, plu distingiĝas unuavice tri ordoj de Entoj kaj, komplemente al ili, du Ne-Entoj. Por la komuniza senco de ‘ento’ la leganto estas resendata al PIV (2005: 289), laŭ kiu ento estas “okazaĵo rigardata kiel objekto (ekz. rivero, ondo, vento, ks)”. En la sekvanta teksto estos uzataj tri tipoj de Entoj kun specifa lingvistika difino. Laŭ la teoria kadro de Funkcia Diskurs-Gramatiko (FDG), Entoj kaj ĉiuj aliaj semantikaj kategorioj estos skribataj per majusklaĵ komencleteroj por diferencigi ilin de komunizaj nomoj.

Unuaorda Ento nomiĝas angle *Individual*, kiu estus tradukebla kiel *Individu(aĵ)o*, se en Esperanto la radiko *individu* ne rilatus nur al vivantaj estaĵoj (PIV 2005: 471). Laŭ

¹² Laŭ la plej aktuala kaj kompleta kolekto: zamenhof (1990: 101).

¹³ Mia unua sistema esploro de semantikaj kategorioj en Esperanto aperis angle en *Linguistics* (2013a) kaj Esperante en *Esperantologio* (2013b), En tiu ĉi artikolo estas proponata iom pli polurita kaj taŭga terminaro.

sia difino en Lyons (1977: 443) kaj en Hengeveld & Mackenzie (2008: 131–132), ĉi tiu Entotipo estas ĉiumomente lokebla en la tridimensia spaco, havas relative konstantajn percepteblajn proprecojn, kaj estas publike observebla. La atribuo de iu radiko al tiu ĉi kategorio sekvas do el la demando ĉu ĝi *ekzistas*, kaj mi aldonus: *ĉu en la reala mondo, ĉu en fantazia mondo*, tiel longe kiel la kondiĉoj pri spaca kaj tempa lokeblo, perceptebla konstanto kaj publika observeblo restas plenumitaj. Sur tiu ĉi bazo estas proponata, anstataŭ Individu(a)ĵo, la alternativo *Ekzistaĵo*. Inter la Ekzistaĵoj klasifikiĝas tradicie ĉiaj Entoj kiuj rilatas al homoj, bestoj kaj objektoj. Ekzemploj en Esperanto estas la simplaj radikoj *knab, kat, tabl, seĝ*, kaj la pli kompleksaj *verkist, lernejestr, bofrat, sonoriltur, estraran, belul, konstruaĵ* k.t.p.¹⁴ La FDG-simbolo de Ekzistaĵo estas *x*, sed mi evitas ĝian uzon en la ĉefteksto de tiu ĉi studo.

Duaorda Ento nomiĝas angle *State-of-Affairs*, kiu estus tradukebla kiel *Aferstato*, malgraŭ tio ke tiu ĉi esperantigo ŝajnas ne tre esprimiva. Laŭ sia difino en Lyons (1977) kaj en Hengeveld & Mackenzie (2008), ĝi estas evento aŭ procezo kiu estas space kaj tempe lokebla, kaj la atribuo de iu radiko al tiu ĉi kategorio sekvas el la demando ĉu ĝi *okazas*. Laŭ tiu ĉi atribukriterio estas proponata, anstataŭ la malpli klara Aferstato, la alternativo *Okazaĵo*. Inter la Okazaĵoj klasifikiĝas tradicie ĉiaj Entoj kiuj esprimas eventon aŭ procezon. Ekzemploj en Esperanto estas la simplaj radikoj *kongres, spektakl, lecion*, kaj la pli kompleksaj *parolad, vojaĝad, dormad, rompiĝad* k.t.p.¹⁵ La FDG-simbolo de Okazaĵo estas *e*, sed mi evitas ĝian uzon en la ĉefteksto de tiu ĉi studo.

Triaorda Ento nomiĝas angle *Propositional Content*, kiu estus tradukebla kiel *Propozicia Enhavo* aŭ *Propoziciaĵo*, sed tiu ĉi esperantigo ŝajnas eĉ malpli esprimiva ol la ĉi-supra unua tradukprovo de la duaorda Ento. Laŭ sia difino en Lyons (1977) kaj en Hengeveld & Mackenzie (2008), ĝi koncernas ĉiujn Entojn kiuj estas mensaj konstruaĵoj; ili estas neobserveblaj, ne okazas, kaj ne estas lokeblaj space aŭ tempe. Pro la multaj abstraktaj konceptoj atribueblaj al tiu ĉi kategorio, estas proponata por ĉi tiu Ento la nomo *Abstraktaĵo*. Ekzemploj en Esperanto estas la simplaj radikoj *ide, koncept*, kaj la pli kompleksaj *afablec, rapidec, malsanec, amikec*, k.t.p.¹⁶ La FDG-simbolo de Abstraktaĵo estas *p*, sed mi evitas ĝian uzon en la ĉefteksto de tiu ĉi studo.

La aliaj semantikaj kategorioj kiuj laŭ Jansen (2013a, ĉap. 5.2) estas signifohavaj en Esperanto estas Loko (*urb, dom* k.t.p.), Tempo (*moment, jar* k.t.p.), Kvanto (*nombr, oft* k.t.p.), Maniero (*manier*), Kialo (*motiv*). La lastaj du apenaŭ liveras leksikajn ekzemplojn, escepte de la sin mem difinantaj radikoj. Loko kaj Tempo estas sintakse facile interŝanĝeblaj kun iu Ento (ekz-e la *urbo/floro* estas bela, la *jaro/tablo* estas longa). Kvanto simile (la *nombro/poemo* estas impona), aŭ kun Kvalifiko (ekz-e la *ofta/bela* konkurso). Pro tiu facila interŝanĝebla tiuj ĉi kategorioj estas konsiderataj reprezentataj ĉu de Entoj (supre), ĉu de Ne-Entoj (vidu sube).

¹⁴ Pri la rolo de *-aj* kiel Ekzistaĵo-krea sufikso vidu Jansen (2016b: 1117).

¹⁵ Pri la neoriginala rolo de *-ad* kiel Okazaĵo-krea sufikso vidu la priskribon de la ekzemplo *reĝado* en Jansen (2016b: 1119).

¹⁶ Pri la rolo de *-ec* kiel Abstraktaĵo-krea sufikso vidu la evoluon kiu okazis inter Jansen (2013b: 629) kaj Jansen (2016b: 1120–1121).

Kontraste kun la kategorio de la Entoj, la Ne-Entoj *ne* estas karakterizeblaj per lokaj aŭ tempaj parametroj. Laŭ sia difino en Lyons (1977) kaj en Hengeveld & Mackenzie (2008), ili ne povas funkcii aŭtonome, sed estas priskribeblaj nur laŭ la kriterio de sia aplikeblo, ĉu al iu Ento, ĉu al alia Ne-Ento, ĉu al la lingva esprimo kiel tuto. Ne-Ento nomiĝas angle *Dependent Property*, kies ebla esperantigo *Dependa Propraĵo* ŝajnas sufiĉe mallerta kaj eĉ iom misgvida. Induktante el la konkretaj ekzemploj en Hengeveld & Mackenzie (2008), mi preferas distingi inter kategorio *Kvalifika* kaj kategorio *Situacia*. Ekzemploj de Kvalifikoj en Esperanto estas: *verd* (kutime aplikata al iu Ekzistaĵo kiel kapo), *lastatemp* (aplikata al iu Okazaĵo aŭ iu Situacio kiel kapo) kaj *nerefutebl* (kutime aplikata al iu Abstraktaĵo kiel kapo). Mia prefero por Kvalifiko, anstataŭ ekzemple Kvalito, fontas en tio ke ĉi lasta estas tro limiga al neforfremdigebla propraĵo. Kvalifiko estas pli ĝenerala kaj enhavas apud kvalitoj ankaŭ ĉiajn posedajn, lokajn, tempajn kaj aliajn rilatojn, kiuj ofte realiĝas en la sintakso kiel adjektivoj aŭ prepoziciaj grupoj.¹⁷ Ekzemplo de Situaci-kreanto, el la angla de Hengeveld & Mackenzie, estas *frap* (aplikebla samtempe al du Ekzistaĵoj, t.e. en predikata nukleo kun aganto kaj priagato). Aliaj ekzemploj estas *star* kaj *kur* (kutime aplikataj al po unu Ekzistaĵo), kaj *don* (aplikebla al, ekzemple, du-tri Ekzistaĵoj). La FDG-simbolo de Ne-Entoj estas *f*, sed mi evitas ĝian uzon en la ĉefteksto de tiu ĉi studo.

En la leksiko, la reprezentantoj de ĉiuj Entoj, Kvalifikoj kaj Situacioj (ĉi-lasta duopo kiel Ne-Entoj) en Esperanto estas la radikoj. Ĉiu radiko povas aperi en iu ajn el la kvar bazaj pozicioj en la sintakso (substantiva, verba, adjektiva kaj adverba), markitaj per la finaĵoj *o*, *i*, *a* kaj *e*.¹⁸ Tio rezultigas dek du eblajn kombinojn de radiko (apartenanta al unu el tri kategorioj) kun finaĵo (unu el kvar), kiujn ni nomas vortoj. Inter ili estas kvar primaraj (plej naturaj, statistike plej oftaj) kaj ok sekundaraj (malpli naturaj, statistike malpli oftaj) vortotipoj. Laŭ la supra skemo ĉiuj leksikaj vortoj en Esperanto estas priskribeblaj per la sekvantaj dek du reguloj (R):

- R1 Substantivoj formitaj el Enta radiko estas primaraj vortoj. Multaj ricevis sian signifon laŭ la tradukoj kiujn donas Zamenhof (1963 [1905]), ekzemple *knabo*, *kato*, *tablo*. Aliaj estas difinitaj en aŭtoritataj vortaroj.
- R2 Substantivoj formitaj el Situacia¹⁹ radiko estas sekundaraj vortoj. Ilia valento estas antaŭdeterminita, sed ili estas subdeterminitaj laŭ sia aspekto. Ili ne povas funkcii aŭtonome, sed dependas de kunteksta akompano, ekzemple (*ies*) *dependo*.

¹⁷ En FDG oni uzas la terminon *modify* ‘modifi’, kiun mi opinias malpli kongrua kun la Esperanta praktiko ol ‘kvalifiki’, kiun mi proponas ĉi tie.

¹⁸ Ĝis nun, en miaj verkoj, mi limigis min al la t.n. leksikaj vortoj, kaj ne sisteme konsideras prepoziciojn, numeralojn k.t.p. kiel elementojn en la vortkonstruado.

¹⁹ Mi konsideras la terminojn *aga* kaj *stata* tro limigaj. Radikoj kiuj tradicie portas tiun nomon havas fortan statistikan preferon por verba realigo en la sintakso, formantaj la nukleon de predikato. Tamen, nomi ilin *predikataj* (laŭ la rezulto kiun ili kreas) portas kun si la riskon de reciproka sindifino, t.e. cirkleco. La alternativo kiun mi proponas estas ke ni bazu nin sur iom pli malnova difino en Funkcia Gramatiko de la predikato kiel *situational concept* ‘situacia koncepto’ (Hengeveld & Mackenzie 2008: 181). La nomo *situaci-kreaĵ* por la koncerna subgrupo de Ne-Entoj ŝajnas al mi iom peza, sed eble *situacia* estas sufiĉe elvoka.

- R3 Substantivoj formitaj el Kvalifika radiko estas sekundaraj vortoj. Ili ne povas funkcii aŭtonome, sed dependas de kunteksta akompano, ekzemple (*ies*) *bono*, *proksimo* (*de io*).
- R4 Verboj formitaj el Situa radiko estas primaraj vortoj. Multaj ricevis sian signifon laŭ la tradukoj kiujn donas Zamenhof (1963 [1905]), ekzemple *frapi*, *stari*, *doni*. Aliaj estas difinitaj en aŭtoritataj vortaroj.
- R5 Multaj sekundaraj verboj formitaj el Enta radiko signifas la alskribon de la Ento. Ni povas ĝin parafrazi per *esti* N, en kiu N estas la primara substantivo formita el la koncerna Ento laŭ Zamenhof (1963 [1905]) aŭ alia aŭtoritata vortaro. Ekzemple *direktori* egalas al *esti direktoro*.²⁰ En la praktika lingvouzo de Esperanto ne ĉiuj sekundaraj verboj sekvas tiun ĉi regulon.
- R6 Verboj formitaj el Kvalifika radiko signifas la alskribon de la Kvalifika propraĵo. Ni povas ĝin parafrazi per *esti* Adj, en kiu Adj estas la primara adjektivo formita el la koncerna Kvalifiko laŭ Zamenhof (1963 [1905]) aŭ alia aŭtoritata vortaro. Ekzemplo estas *boni*, kiu egalas al *esti bona*.
- R7 Adjektivoj formitaj el Kvalifika radiko estas primaraj vortoj. Multaj ricevis sian signifon laŭ la tradukoj kiujn donas Zamenhof (1963 [1905]), ekzemple *bona*, *verda*, *proksima*. Aliaj estas difinitaj en aŭtoritataj vortaroj.
- R8 Adjektivoj formitaj el Enta radiko estas sekundaraj vortoj. Ili estas subdeterminitaj laŭ la celata Asocia aŭ Referenca funkcio per kiu ili kvalifikas Enton. La Asocio ofte (sed ne nur) estas poseda (ekz-e *patra* en *patra ĉapelo*), loka (ekz-e *hejma*) aŭ tempa (*jara*). La Referenco kutime esprimas neforfremdigeblan posedon de substantiva nukleo (kiel *patra* en *patra nazo*).
- R9 Sekundaraj adjektivoj formitaj el Situa radiko estas adjektivaj participoj kiuj estas subdeterminitaj koncerne siajn voĉan kaj aspektan interpreton, ekzemple *parola* anstataŭ *parolanta*, *parolata* k.s.
- R10 Kelkaj adverboj formitaj el Kvalifika radiko estas primaraj vortoj. Ili ricevis sian signifon laŭ la tradukoj kiujn donas Zamenhof (1963 [1905]), ekzemple *ofte*. Aliaj estas difinitaj en aŭtoritataj vortaroj.
- R11 Adverboj formitaj el Enta radiko estas sekundaraj vortoj. Kutime ili respegulas la semantikan kategorion de la Ento sur kiu ili baziĝas, ekzemple Lokon en *hejme* (*en la hejmo*), Tempon en *jare* (*dum la jaro*), Kvanton en *kilogramo* (*en kilogramo*), sed ili povas esti interpretataj ankaŭ Maniere, kiel en *vire* (*kiel viro*).
- R12 Sekundaraj adverboj formitaj el Situa radiko estas adverbaj participoj aŭ gerundioj kiuj estas subdeterminitaj koncerne siajn voĉan kaj aspektan interpreton, ekzemple *parole* anstataŭ *parolante*, *parolate* k.s.

La ĉi-supra regularo invitas nin permesi ĝenerale validan atribucion de signifo al ĉiu ebla kombino de radiko kaj finaĵo, sendepende de la konkreta signifo aŭ signifokampo

²⁰ En Jansen (2013a,b) mi allasis ankaŭ la proksimuman aŭ figuran sencon *esti kiel* N, sed la progresinta laboro kiu estas prezentata en tiu ĉi artikolo limiĝas al la laŭvorta alskribo de N: *esti* N.

de radiko ene de donita kategorio, kaj oni povus nomi ĝin la plej ekonomia priskribo de la Esperanta sistemo de parolpartoj, difinante ĝin komplete fleksebla sur la semantika nivelo kaj kvarmembra sur la sintaksa nivelo, kongrue kun la distingo en Hengeveld & Mackenzie (2008: 228). La rezervo kiun mi faris en R5 pri la sekundaraj verboj formitaj el Enta radiko reprezentas pli ol nuran statistikan perturbon de tiu idealigita bildo, sed tio estis la ĉeftemo en aliaj publikigoj, enkondukitaj per Jansen (2013a,b).

Dankoj

Mi dankas tri anonimajn provlegantojn pro ilia atenta tralego de malneta versio de tiu ĉi artikolo.

Bibliografio

- Aktoj de la Akademio 1963–1967*. 2007. Roterdamo: Akademio de Esperanto.
- Duc Goninaz, Michel 2009: Szerdahelyi kaj la «gramatika karaktero de la radikoj». En: Koutny, Ilona (red.) 2009: *Abunda fonto. Memolibro omaĝe al Prof. István Szerdahelyi*. : Produk & Steleto. 166–177.
- Hengeveld, Kees & Mackenzie, J. Lachlan 2008: *Functional Discourse Grammar. A typologically-based theory of language structure*. Oxford: Oxford University Press.
- Jansen, Wim 2013a: Esperanto parts of speech in functional discourse grammar. *Linguistics* 51(3): 611–652. DOI 10.1515/ling-2013-0022.
- Jansen, Wim 2013b: Radikoj kaj vortoj en Esperanto. *Esperantologio / Esperanto Studies* 6: 9–43.
- Jansen, Wim 2016a: *Ticklish aspects of Esperanto grammar*. Kurslibro por la ‘John Buchanan Masterclass on Esperanto language, literature, and culture’, en la Universitato de Liverpolo, 16–18 marto 2016. Postkursa korektita eldono, nepublikigita, sed distribuita al la kursanoj la 24.03.2016.
- Jansen, Wim 2016b: Derivation in the lexicon: The case of Esperanto. *Linguistics*, 54(5): 1101–1133. DOI 10.1515/ling-2016-0024.
- Lyons, John 1977: *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kalocsay, Kolomano & Waringhien, Gaston 1985: *Plena analiza gramatiko de Esperanto* [PAG]. Kvina korektita eldono. Roterdamo: Universala Esperanto-Asocio.
- Neves, Gonçalo 2011: *Historia Vortaro de Esperanto 1887–1888*. Bad Bellingen: Edition Iltis.
- Plena Ilustrita Vortaro de Esperanto*. 2005. Parizo: Sennacieca Asocio Tutmonda.
- Wennergren, Bertilo 2005: *Plena Manlibro de Esperanta Gramatiko* [PMEG]. El Cerrito, CA: ELNA. <http://bertilow.com/pmeg/>
- Zamenhof, L.L. 1963 [1905]: *Fundamento de Esperanto* [FdE]. Naŭa eldono. Marmande: E.F.E.
- zamenhof l.l. 1989: *iom reviziita plena verkaro de l.l. zamenhof. originalaro 1. unua etapo de esperanto. 1878–1895*. Kioto: eldonejo ludovikito.
- zamenhof l.l. 1990: *iam kompletigota plena verkaro de l.l. zamenhof. kromkajero 8. lingvaj respondoj konsilioj kaj opinioj pri esperanto*. Kioto: eldonejo ludovikito.